

จารึกแม่อักษรขอมชุดปรอท : ภาพสะท้อนอัจฉริยภาพทางภาษาบาลี
ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสूरियวงศ์

Khmer Script Inscription Khud Palord : A Reflection of the
Genius of the Pali language of Prince Thammathibet
Chaiyachet Suriyawong

พระปลัดสถาพร ปุ่มเป้า / Phrapalad Sathaporn Poompao

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhachinaraj Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ / Natawut Klaisuwan

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Humanities, Mahamakut Buddhist University

Received : November 11, 2024

Revised : November 22, 2024

Accepted : December 11, 2024

บทคัดย่อ

จารึกแม่อักษรขอมชุดปรอท เป็นจารึกสมัยอยุธยาที่เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสूरियวงศ์ ทรงสร้างขึ้น เพื่ออธิบายวิธีการประสมอักษรในภาษาบาลีด้วยตัวอักษรขอมไทยให้กับพระภิกษุ สามเณรที่ไม่มีพื้นฐานความรู้ด้านภาษาบาลี โดยใช้วิธีการอธิบายที่เข้าใจง่าย กล่าวคือ อธิบาย วิธีการประสมอักษร (สระ พยัญชนะ ตัวสะกด ตัวตาม) ด้วยตาราง 8 แถว ทั้งแนวตั้ง แนวนอน จึงช่วยให้ผู้เรียนเห็นภาพที่ชัดเจน และเรียนรู้ได้เร็ว การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าเจ้าฟ้า ธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสूरियวงศ์ ทรงให้ความสำคัญกับการศึกษาภาษาบาลีของพระภิกษุ สามเณร ทั้งยังแสดงให้เห็นอัจฉริยภาพทางด้านภาษาบาลีของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสूरियวงศ์ว่า ทรงมีความแตกฉานทางด้านภาษาบาลี และทรงรอบรู้ภาษาบาลีอย่างลึกซึ้ง อีกทั้งแสดงให้เห็นถึง ความชาญฉลาดในการเลือกวิธีสอนที่เหมาะสมกับบุคคลและยุคสมัย

คำสำคัญ : จารึกแม่อักษรขอมชุดปรอท, พระอัจฉริยภาพทางภาษา, เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร

Abstract

Khmer script inscription Khud Mae Palord is an inscription from the Ayutthaya period built by Prince Thammathibet Chaiyachet Suriyawong to explain how to combine letters in Pali with Thai Khmer letters for monks and novices who do not have basic knowledge of the Pali language for monks and novices who do not have basic knowledge of the Pali language using an easy-to-understand explanation method That is, explains how to combine letters (vowels, consonants, spellings, following letters) with an 8-row grid, both vertical and horizontal Therefore helping the students to see a clear picture. and learn quickly. This study shows that Prince Thammathibet Chaiyachetsuriyawong gave importance to the study of the Pali language by monks and novices. It also shows that Prince Thammathibet Chaiyachet Suriyawong He had profound knowledge of the Pali language. It also shows Wisdom in selecting teaching methods that are appropriate to the person and era.

Keywords : Khmer script inscription Khud Palord, reflection of linguistic, Prince Thammathibet

บทนำ

จารึกแม่อักษรขอมชุดปรอท เป็นจารึกที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีศักราชระบุไว้อย่างชัดเจนว่า สร้างขึ้นใน พ.ศ. 2290 ตรงกับรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ โดยเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรไชยเชษฐาสุริยวงศ์ เป็นผู้สร้างขึ้น เมื่อครั้งที่พระองค์ทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคลแล้ว ดังความที่ปรากฏในจารึกว่า

วันศุกร์ เดือนสาม ขึ้นสี่ค่ำ พระพุทธศักราช 2290

จุลศักราช 1109 ปีเถาะ นพศก

สมเด็จพระราชโอรสาธิราชเจ้า

ทรงพระนามเจ้าฟ้าธรรมธิเบศไชยเชษฐา สุริยวงศ์

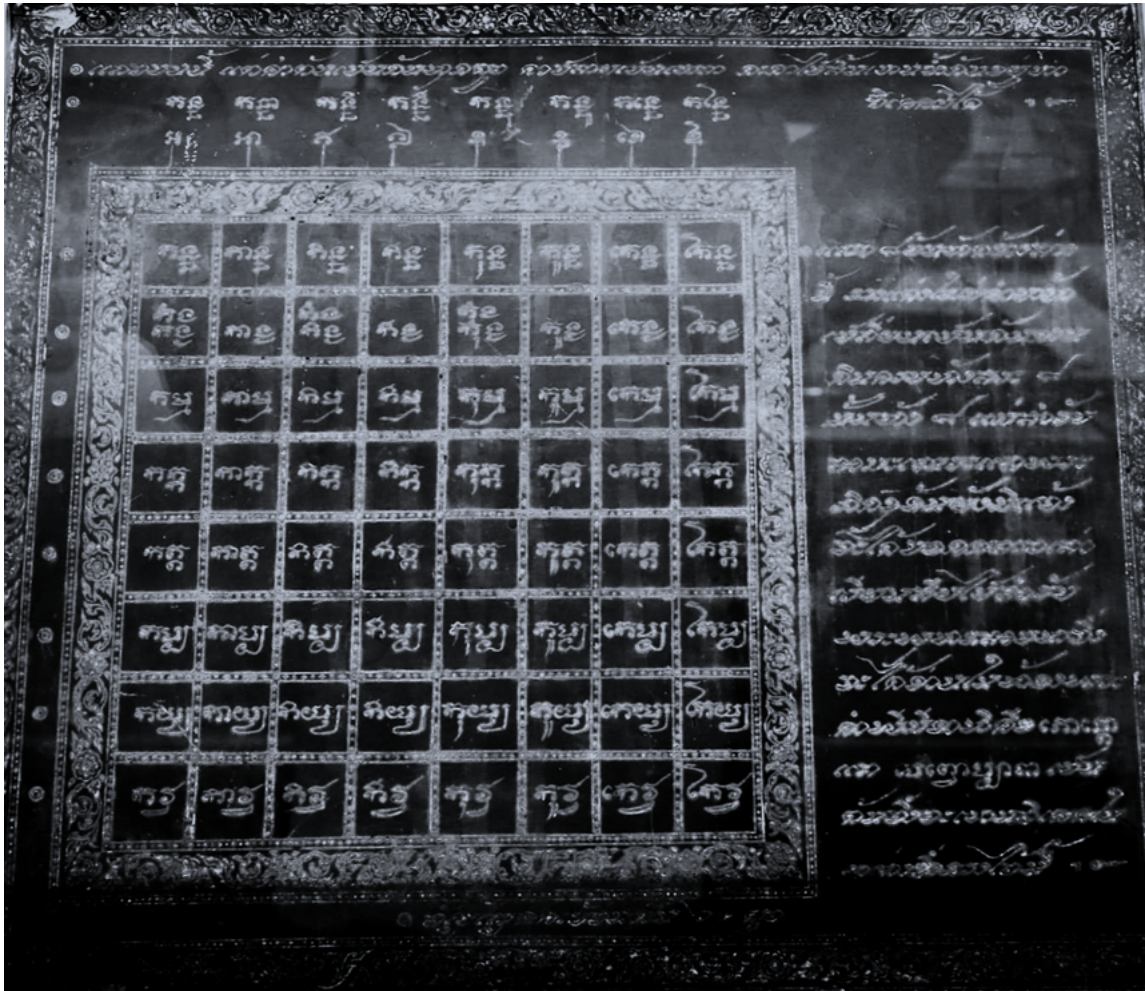
ได้เสวยราชย์พระราชวังบวรสถานมงคล

ทรงแต่งแม่อักษรขอมชุดปรอท

นี้ไว้สำหรับพระพุทธศาสนา

(กรมศิลปากร, 2529 : 197)

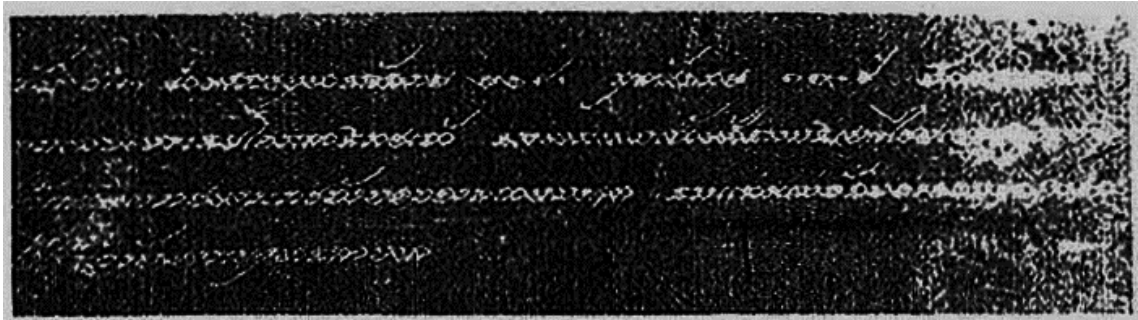
จารึกหลักนี้เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ พระราชโอรสของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศกับสมเด็จพระพันวัสสาใหญ่ กรมหลวงอภัยนุชิต ทรงสร้างขึ้นหลังจากที่ทรงนิพนธ์เรื่องนันทโศปนิทสูตรคำหลวงแล้ว 11 ปี¹ (ก่อนสิ้นพระชนม์ 8 ปี) โดยจารึกลงบนแผ่นทองแดงรูปสี่เหลี่ยม มีการจำหลักลายที่ขอบทั้ง 4 ด้าน มีความกว้าง 53 เซนติเมตร ความยาว 45 เซนติเมตรหนา 0.7 เซนติเมตร

ภาพที่ 1 จารึกแม่อักษรขอมชุดปรอท ด้านที่ 1
ที่มา : กรมศิลปากร, 2529 : 194

¹ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ทรงพระนิพนธ์นันทโศปนิทสูตรคำหลวง เมื่อ พ.ศ. 2279

ตัวอักษรที่ใช้จารึกมี 2 ประเภท คือ อักษรขอมไทย และอักษรไทยย่อ โดยอักษรขอมไทยใช้ในการแสดงวิธีการเขียนพยัญชนะสังโยค² ประสมกับสระในภาษาบาลี ส่วนอักษรไทยย่อใช้ในการเขียนอธิบายขยายความเป็นภาษาไทย

ภาพที่ 2 จารึกแม่อักษรขอมชุดปรอท ด้านที่ 2

ที่มา : กรมศิลปากร, 2529 : 194

จารึกแม่อักษรขอมชุดปรอท เป็นจารึกที่บันทึกแบบอักษรและการสะกดคำ มีลักษณะเป็นแบบเรียนหนังสือขั้นต้น (ก่องแก้ว วีระประจักษ์, 2549 : 109) มีข้อความบันทึกไว้เพียงสั้นๆ แต่ได้แสดงให้เห็นอัจฉริยภาพด้านภาษาบาลีของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ ในการอธิบายวิธีการเขียนภาษาบาลีด้วยตัวอักษรขอมไทยให้กับพระภิกษุ สามเณร เพื่อให้มีความรู้เบื้องต้น สำหรับการศึกษาคัมภีร์ทางพุทธศาสนาขั้นสูงต่อไป

อัจฉริยภาพทางด้านภาษาบาลีของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์

จากการพิจารณาเนื้อความตามที่ปรากฏในจารึกแม่อักษรขอมชุดปรอท จะเห็นได้ว่าเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ ทรงมีอัจฉริยภาพทางด้านภาษาบาลีเป็นอย่างยิ่ง เพราะทรงอธิบายวิธีการเขียนภาษาบาลีด้วยตัวอักษรขอมไทย โดยทรงยกตัวอย่างการประสมอักษรทั้งสระและพยัญชนะ (สังโยค) ซึ่งทรงอธิบายให้กับพระภิกษุ สามเณร ที่ยังไม่มีพื้นฐานความรู้ด้านภาษาบาลีมาก่อนได้เรียนรู้เป็นเบื้องต้น เพื่อการศึกษาความรู้ด้านภาษาบาลีขั้นสูงต่อไป ดังที่เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ ทรงชี้แจงไว้ว่า

² พัฒน์ เพ็งผลา (2548 : 8) อธิบายความหมายของพยัญชนะสังโยคว่า ในภาษาบาลีเรียกพยัญชนะสังโยคอีกอย่างหนึ่งว่า พยัญชนะซ้อน หมายถึง คำที่มีพยัญชนะตัวที่ 2 และ 3 มาด้วยกัน มีฐานเกิดเดียวกัน และออกเสียงเดียวกัน โดยพยัญชนะตัวที่ 2 ทำหน้าที่เป็นตัวสะกด และพยัญชนะตัวที่ 3 ทำหน้าที่เป็นตัวตาม

สำหรับสามเณร แลพระ
 ภิกษุอันยังมิแจ้ง
 จะได้ออกกล่าวเล่า
 เรียนสืบไปสำหรับ
 พระพุทธศาสนา จึ่ง
 จะได้อ่านในท้องพระ
 คัมภีร์ มีอาทิ คือ โจนุโต
 แล สัพโพบาปาทา เป็น
 ต้น จึ่งจะเห็นวิเศษใน
 อย่าง ซึ่งทรงไว้นี้ ฯ

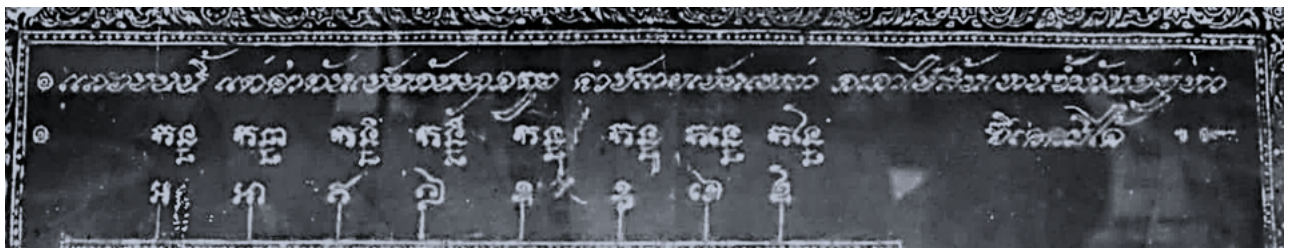
(กรมศิลปากร, 2529 : 196)

ในส่วนของการอธิบายความนั้น เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ทรงแบ่งช่วงในการอธิบายออกเป็น 2 ช่วง โดยช่วงแรกทรงกล่าวถึงวิธีการประสมอักษร (สระกับพยัญชนะ) ตามรูปแบบการเรียนภาษาบาลีที่ปรากฏกันทั่วไป ดังความว่า

แถวบนนี้ แต่คำต้นเป็น กัน ทุกตัว คำปลายเป็นเหล่า กะกา ไปสิ้น เห็นซ้ำกันอยู่ หา
 วิเศษมิได้ ฯ ค

กันนะ	กันนา	กันนิ	กันนี	กันนุ	กันนู	กันเน	กันโน
อะ	อา	อิ	อี	อุ	อู	เอ	โอ

(กรมศิลปากร, 2529 : 195)

ภาพที่ 3 การอธิบายวิธีประสมอักษร (สระกับพยัญชนะ) ในภาษาบาลี
 ตามที่เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ แจ้งว่าใช้เรียนกันอยู่ทั่วไป
 ที่มา : กรมศิลปากร, 2529 : 194

เนื้อความในช่วงแรกของจารึกดังกที่ยกมาข้างต้น เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ ทรงอธิบายเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันว่า ข้อความที่เห็นอยู่นี้ ปรากฏในการเรียนภาษาบาลีทั่วไป ไม่ได้มีความพิเศษแต่ประการใด

สำหรับความพิเศษของจารึกแม่อักษรขอมชุดปรอทอยู่ในข้อความในช่วงที่สอง ซึ่งเป็นข้อความที่ปรากฏในตอนล่างของจารึก เนื้อความในตอนนี้เป็นส่วนที่แสดงให้เห็นอัจฉริยภาพทางด้านภาษาบาลีของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ว่า พระองค์ทรงศึกษาภาษาบาลีจนแตกฉาน ทรงรู้วิธีการประสมอักษรในภาษาบาลีด้วยตัวอักษรขอมไทย ดังนั้นเมื่อทรงอธิบายวิธีการเขียนภาษาบาลีด้วยตัวอักษรขอมไทยให้กับพระภิกษุ และสามเณรที่ยังไม่มีความรู้ทางด้านภาษาบาลี พระองค์จึงทรงใช้วิธีการอธิบายแบบใหม่ ซึ่งเป็นวิธีการที่ง่ายและเรียนรู้ได้เร็ว โดยพระองค์ทรงคิดขึ้นเอง ดังที่ทรงชี้แจงไว้ว่า

แถว 8 บรรทัดข้างล่าง

นี่ ทรงแต่งใหม่ คำหน้า

เปลี่ยนเป็น กั้น กาน

กิน ครบทั้ง 8 สระ

นั่น ทั้ง 8 แม่

(กรมศิลปากร, 2529 : 195-196)

เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ ทรงอธิบายให้พระภิกษุ สามเณร เห็นวิธีการประสมอักษร (สระกับพยัญชนะ) ในภาษาบาลีด้วยตัวอักษรขอมไทย รวมไปถึงการอธิบายวิธีเขียนพยัญชนะสังโยค (พยัญชนะซ้อน) ตามมาตราตัวสะกดในแม่ต่างๆ ได้แก่ กก กต กบ กง กน กม เกย เกอว ทั้งนี้ในการอธิบายของพระองค์นั้น ทรงอธิบายโดยใช้ตัวอักษร ก เป็นแนวทางในการอธิบาย โดยทรงอธิบายเป็นตาราง 8 แถว ทั้งแนวตั้ง แนวนอน ซึ่งไม่เคยมีผู้ใดอธิบายมาก่อน ช่วยทำให้เห็นภาพประกอบการอธิบายที่ชัดเจน ทั้งยังทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว เพราะผู้เรียนได้เห็นทั้งการประสมสระ พยัญชนะ ตัวสะกด ตัวตาม ไปพร้อมกัน ดังภาพจากจารึกและตารางที่ปริวรรตเป็นอักษรไทยปัจจุบันแล้ว

ภาพที่ 4 ตารางอธิบายวิธีการประสมอักษรในภาษาบาลี ด้วยอักษรขอมไทย

ตามแนวทางของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์

ที่มา : กรมศิลปากร, 2529 : 194

ปวิรรต

กัณ	กาน	กิน	กีน	กุน	กูน	เกน	โกน
กัณ	กาน	กิน	กีน	กุน	กูน	เกน	โกน
กัณ	กาน	กิน	กีน	กุน	กูน	เกน	โกน
กัณ	กาน	กิน	กีน	กุน	กูน	เกน	โกน
กัณ	กาน	กิน	กีน	กุน	กูน	เกน	โกน
กัณ	กาน	กิน	กีน	กุน	กูน	เกน	โกน
กัณ	กาน	กิน	กีน	กุน	กูน	เกน	โกน
กัณ	กาน	กิน	กีน	กุน	กูน	เกน	โกน

ภาพที่ 5 ตารางอธิบายวิธีการประสมอักษรในภาษาบาลีด้วยอักษรขอมไทย (ปวิรรต
เป็นอักษรไทยปัจจุบัน) ตามแนวทางของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์
ที่มา : กรมศิลปากร, 2529 : 194

จากการพิจารณาวิธีอธิบายเรื่องการประสมสระกับพยัญชนะสังโยค (พยัญชนะซ้อน) ตามวิธีการของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ ที่ทรงนำเสนอด้วยตาราง 8 แถว ทั้งแนวตั้งแนวนอน จะเห็นได้ว่า วิธีการดังกล่าวนี้ ช่วยทำให้พระภิกษุ สามเณร ที่ไม่มีพื้นฐานความรู้ด้านภาษาบาลี เรียนรู้เรื่องการประสมอักษร (สระ พยัญชนะ ตัวสะกด ตัวตาม) ได้ง่ายและรวดเร็ว ทั้งยังช่วยในเรื่องการเขียนสะกดคำให้ถูกต้อง เพราะพระภิกษุ สามเณร จะเห็นตัวอย่างในการประสมอักษร (สระ พยัญชนะ ตัวสะกด ตัวตาม) อย่างชัดเจน ทั้งนี้ตารางการประสมอักษรที่

เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ ทรงคิดขึ้น ยังสามารถนำอักษรไทยตัวอื่นๆ มาเทียบเคียงเพื่อประสมอักษร (สระ พยัญชนะ ตัวสะกด ตัวตาม) ให้ถูกต้องตามหลักภาษาได้อีกด้วย

จากที่กล่าวมานี้ทำให้เห็นว่า เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ ทรงมีความแตกฉานทางภาษาบาลี ทั้งทางด้านการอ่าน การเขียน ไวยากรณ์ นอกจากนี้พระองค์ยังมีความสามารถในการสอนภาษาบาลี เพราะทรงถ่ายทอดวิธีการสอนที่เข้าใจง่าย ถูกต้องตามลักษณะไวยากรณ์ช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว

สรุป

การศึกษาจารึกแม่อักษรขอมชุดปรอท ซึ่งเป็นจารึกที่เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ ทรงสร้างขึ้น แม้จะเป็นจารึกที่บันทึกข้อความเพียงสั้นๆ แต่ก็สะท้อนให้เห็นอัจฉริยภาพทางด้านภาษาบาลีของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ อย่างชัดเจนว่า ทรงมีความรู้ทางด้านภาษาบาลีอย่างแตกฉาน ดังจะเห็นได้ว่าพระองค์มีวิธีการที่สร้างสรรค์ในการอธิบายวิธีการประสมอักษรในภาษาบาลีที่เข้าใจง่าย เหมาะสำหรับการเรียนรู้ของพระภิกษุ สามเณร ที่ยังไม่มีพื้นฐานความรู้ทางด้านภาษาบาลี โดยทรงอธิบายวิธีการประสมอักษร (สระ พยัญชนะ ตัวสะกด ตัวตาม) เป็นตาราง 8 แถว ทั้งแนวนตั้ง แนวนอน ซึ่งเป็นวิธีการอธิบายที่ยังไม่มีใครเคยทำมาก่อน ทั้งนี้การอธิบายวิธีการประสมอักษร (สระ พยัญชนะ ตัวสะกด ตัวตาม) ที่เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ ทรงคิดขึ้นนี้ ช่วยให้พระภิกษุ สามเณร เห็นภาพที่ชัดเจน และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาภาษาบาลีในระดับสูงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2529). *จารึกในประเทศไทย เล่ม 5 อักษรธรรมและอักษรไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- ก่องแก้ว วีระประจักษ์. (2549). ศิลาจารึกและการอ่านจารึก. ใน *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่ม 16*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัท ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- พัฒน์ เพ็งผลา. (2548). *ภาษาบาลีพื้นฐาน 1*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.